

Charles Dickens

De Kerstboom

Hans Christian Andersen

Kerstverhalen

δ

De Kerstboom

Vanavond zat ik te kijken naar een vrolijk groepje kinderen rond dat aardige Duitse speeltje, een kerstboom.

De boom stond midden op een grote ronde tafel en torende hoog boven hun hoofden uit.

Hij was sprankelend verlicht met een massa waskaarsjes en overal schitterde en glinsterde er iets glanzends.

Poppen met roze wangen verborgen zich achter groene bladeren en echte horloges (met, op zijn minst, beweegbare wijzers die eindeloos opgewonden konden worden) bungelden aan de ontelbare takken.

Gepolitoerde tafels, stoelen, ledikanten, kleerkasten, week-lopende klokken en ander huisraad (bijzonder mooi, van tin, vervaardigd in Wolverhampton) waren tussen de takken neergezet alsof ze bedoeld waren voor een feeënfamilie. Er waren mannetjes met guitige, brede bekken en een heel wat aangenamer uiterlijk dan menig echte man, wat niet zo verwonderlijk was want hun hoofden waren afneembaar en dan bleken ze vol suikergoed te zitten. Er waren violen en trommels, tamboerijnen, boeken, gereedschapskisten, verfdozen en dozen met gekonfijte vruchten, kijkdozen en, ja, allerlei dozen. Er waren sieraden voor de grotere meisjes, veel blinkender dan al het goud en zilver voor de volwassenen, er waren manden en speldenkussens in soorten en maten, er waren geweren, zwaarden en banieren, er waren heksen die in toverkringen van bordpapier stonden, er waren priktollen, bromtollen, naai-etuis, inktlappen, reukflesjes, kaartspelletjes, boekethoudertjes, echt, kunstig verguld fruit,

namaakappels, -peren, en -walnoten boordevol verrassingen, kortom, zoals een schattig kind voor me een ander schattig kind, haar boezemvriendin, verrukt toefluisterde, 'Alles was er en nog veel meer'. Deze bonte verzameling zonderlinge voorwerpen die als magisch fruit in trossen aan de boom hingen en de stralende blikken weerkaatsten die er van alle kanten op gericht waren – sommige van die heldere kijkers kwamen nauwelijks boven de tafel uit en een paar waren bedeesd en diep onder de indruk weggekropen bij hun snoezige moeders, tantes of kindermisjes – gaven de smaak van de jeugd levendig weer en deden me eraan denken hoe alle bomen die groeien en alle dingen die op aarde ontstaan op zo'n memorabel tijdstip hun eigen onvoorstelbare glans hebben.

Nu ben ik weer thuis en de enige persoon in huis die nog wakker is. Mijn gedachten voeren me onbedwingbaar terug naar mijn eigen kindertijd, maar ik geef me er graag aan over. Ik ga bij mezelf na wat wij allen ons het best herinneren van die kerstboom uit onze eigen jeugd met zijn takken waarlangs we opklommen naar het echte leven.

Rechttop, midden in de kamer, niet in zijn groei beperkt door omringende muren of een laag plafond, rijst een schimmige boom op. Ik kijk omhoog naar het dromerige geflonker van zijn top, want ik merk dat deze boom de vreemde eigenschap bezit dat hij naar beneden, naar de aarde groeit en ik kijk naar mijn vroegste herinneringen aan kerst!

Eerst tref ik er al het speelgoed aan.

Daarboven tussen de groene hulst en de rode bessen

zie ik met zijn handen in zijn zakken de duikelaar, die niet wilde blijven liggen en telkens wanneer hij op de grond gezet werd zijn mollige lijf rond rolde totdat hij vanzelf uitgerold was en zijn schelvisogen op me richtte, en dan deed ik net of ik hard lachte maar diep in mijn hart had ik zo mijn twijfels over hem. Dicht achter hem zie ik die duivelse snuifdoos waaruit een demonische advocaat te voorschijn sprong in een zwarte toga met een monsterlijke haardos en een wijdopen, rode lappen-mond, die absoluut onverdraaglijk was, maar die ook niet weggestopt kon worden, want in mijn dromen vloog hij gewoonlijk op uit reusachtige snuifdozen in een hogelijk uitvergroete vorm en wanneer ik er het minst op verdacht was. En de kikker met schoenvet op zijn staart zit er vlakbij en je had nooit enig idee waar hij naartoe zou springen en wanneer hij over de kaars vloog en op je hoofd neerkwam met die gespikkelde rug – rode spikkels op een groene achtergrond – hij was afzichtelijk. De kartonnen dame met een blauwzijden rok die rechtop gezet was tegen de kandelaar om te dansen en die ik op dezelfde tak zie staan was vriendelijker en heel mooi, maar ik kon niet hetzelfde zeggen van de grotere kartonnen man die gewoonlijk aan de muur gehangen werd en waaraan je met een touwtje kon trekken. Die neus van hem had iets sinisters en wanneer hij zijn benen om zijn nek slingerde (wat hij vaak deed) was hij heel eng en niet iemand om alleen mee in de kamer te zijn. Wanneer keek dat vreselijke masker me voor het eerst aan? Wie zette het op en waarom was ik zo bang dat ik me altijd de dag zal herinneren waarop ik het

voor het eerst zag? Op zich is het geen foeilelijk gezicht, de bedoeling was zelfs dat het grappig was. Waarom waren die stomme trekken dan zo afschuwwekkend? Zeker niet omdat het gezicht van de drager erdoor verborgen werd, want dat zou met een schort ook gedaan kunnen worden en, hoewel ik de voorkeur had gegeven aan een gezicht zonder schort, toch zou het niet absoluut onverdraaglijk geweest zijn, zoals het masker. Kwam het door het onbeweeglijke van het masker? Maar een poppengezicht is ook onbeweeglijk zonder dat ik DAAR bang voor was. Misschien boezemde de verandering die over een echt gezicht komt en het verstrakt en fixeert me iets van een vage angst in voor de verandering die over ieders gezicht zal komen en het zal verstillen? Niets kon me met het masker verzoenen. Geen tamboeren die een droefgeestig getjilp produceerden wanneer er aan een hendel gedraaid werd, geen regiment soldaten met hun geluidloze fanfare, die uit een doos genomen werden en stuk voor stuk opgesteld werden op de kruispunten van een harmonica-scharende tang. En ook de oude vrouw van ijzerdraad en vernuftig gevouwen pakpapier die een taart in stukken aan het snijden is voor twee kindertjes kan me geen ogenblik troost bieden. Het stelde me zelfs niet gerust als ze me het masker van dichtbij toonden en ik zag dat het van papier was of dat ze het wegsloten en me verzekerden dat niemand het droeg. Alleen de herinnering al aan dat verstijfde gezicht, te weten dat het ergens bestond, was genoeg om me 's nachts badend in het zweet en in totale paniek wakker te maken met 'Oh, het komt eraan! Het masker, het masker!' Ik vroeg me toen nooit af waar de brave, oude ezel

met de draagmanden van gemaakt was – daar heb je hem trouwens! Zijn vel voelde heel echt aan, herinner ik me. En ik vroeg me ook nooit af waardoor het grote zwarte paard met al die ronde rode vlekken – waar ik zelfs op kon zitten! – er zo vreemd uitzag en het kwam niet bij me op dat je zo'n paard gewoonlijk niet in Newmarket zag. De vier kleurloze paarden naast hem, die in de kar met kazen gingen en er ook uitgenomen konden worden en op stal gezet werden onder de vleugel, bleken stukjes bontkraag als staart te hebben en andere stukjes voor hun manen en op pinnen te staan in plaats van benen, maar toen ze bij mij thuis gebracht werden als kerstcadeau was het niet zo. Toen waren ze in orde en hun paardentuig was niet zo oneerbiedig vastgespijkerd in hun borst, zoals nu het geval is. Van het klokkenspel van de muziekkar ontdekt ik WEL dat het van holle tandenstokers en draad was gemaakt en ik vond het duikelaartje in hemdsmouwen dat voortdurend aan de ene kant van een houten frame omhoog zweefde en op zijn kop aan de andere kant naar beneden kwam een nogal stompzinnige figuur, maar wel vrolijk. Maar de jakobsladder naast hem, gemaakt van vierkantjes rood verfhout die over elkaar heen flapt en kletterden en steeds weer een nieuw plaatje voor de dag toeverden, terwijl het geheel opgeluisterd werd door belletjes, was een machtig wonder en een pure verrukking. Ach, en het poppenhuis – dat niet van mij was maar waar ik op bezoek kwam. Het parlamentsgebouw haalt het niet bij dat herenhuis met zijn stenen voorgevel met ramen van echt glas en een stoep en een echt balkon, mooier begroeid dan ik ooit heb gezien behalve in kuuroorden

en die zijn er slechts een magere afspiegeling van. En hoewel de voorgevel **IN ZIJN GEHEEL** openging (dat was een hele slag, moet ik toegeven, omdat het mijn idee dat er een trap was ondermijnde), ze hoefden het alleen maar weer dicht te doen en dan kon ik er weer helemaal in geloven. Maar zelfs als het open was, waren er nog wel drie aparte vertrekken: een zitkamer en een slaapkamer, elegant ingericht, en het mooist van alles, een keuken met ongewoon zacht haardgereedschap, een overdadige collectie minigebruiksvoorwerpen – oh, die beddenpan – en een tinnen kok in profiel die altijd bezig was met het bakken van twee vissen. Hoe vaak heb ik niet recht gedaan aan de voorname feesten waarbij een stel houten schalen gebruikt werden, ieder met zijn eigen delicatessen erop, zoals ham of kalkoen, stevig vastgeplakt en versierd met iets groens, wat in mijn herinnering mos was! Ik zou wel willen dat de verzamelde geheelonthoudersverenigingen van de laatste tijd me een thee serveerden zoals ik kreeg uit het blauw aardewerken serviesje waar je echt vloeistof in kon doen (die uit een houten vaatje kwam, herinner ik me, en smaakte naar lucifers) en de thee werd daarmee een godendrank. En als de twee pootjes van het onhandige suikertangetje over elkaar heen schoten en even zinloos waren als de handen van Jan Klaassen, wat deed het er toe? En als ik het een keer uitkrijste alsof ik vergiftigd werd en een hele consternatie veroorzaakte bij het keurige gezelschap omdat ik een theelepeltje opgedronken had, dat per ongeluk in te hete thee was opgelost, was ik er daarom nog niet erger aan toe, behalve dan om die poeder die ik in moest nemen. Op de volgende takken van de boom, wat lager,

dichtbij de grasmaaier en het andere
miniatuur tuingereedschap, hingen de boeken
in dichte drommen. Al waren het eerst dunne boeken,
het waren er wel heel veel en met heerlijk gladde kaften
in helder rood of groen. Wat waren die eerste letters
lekker vet en zwart! A was een aapje dat at uit zijn poot.
Vanzelfsprekend. A was ook de A van appeltaart, prachtig.
De A was van alles tegelijk en zijn geletterde vrienden ook,
behalve de X, die zo weinig variatie kende
dat ik nooit iets anders las dan Xerxes of Xantippe –
net als de Y, die beperkt bleef tot yacht of yes
en de Z was voor altijd veroordeeld tot zebra of zot.
Maar nu verandert de boom zelf en wordt hij
een bonenstaak, de fantastische bonenstaak
waarlangs Jack naar boven klauterde langs het huis
van de reus. En nu beginnen die vreselijk interessante
tweekoppige reuzen met hun knotsen over hun schouders
in een dichte drom langs de takken te marcheren
en ze sleuren ridders en hun dames aan hun haren mee
naar huis om op te eten. En Jack – hoe nobel met
zijn o zo scherpe zwaard en zijn o zo snelle schoenen!
Weer komen die herinneringen bij me boven,
nu ik naar hem opkijk, en ik vraag mezelf af of er
meer dan één Jack was (wat ik niet graag voor mogelijk
zou houden) of maar één echte, oorspronkelijke,
bewonderenswaardige Jack die al die bovenvermelde
prestaties leverde. Bij kerst past de warmrode kleur
van haar cape zo mooi, waarin Roodkapje op kerstavond
op me af komt – de boom wordt even een heel bos om haar
met haar mandje door te laten wandelen –
om me te vertellen over de wreedheden en het verraad
van de huichelachtige wolf die haar grootmoeder opat

zonder dat zijn eetlust eronder te lijden had
en dan haar opat na die wrede grap over zijn tanden
te hebben gemaakt. Ze was mijn eerste grote liefde.
Ik voelde dat ik, als ik met Roodkapje had kunnen trouwen,
het volmaakte geluk had gesmaakt.

Maar het mocht niet zo wezen en het enige
wat ik eraan kon doen was de wolf van de ark van Noach
eruit te pikken en hem als een van de laatste
mee te laten lopen in de optocht op tafel, als een monster
dat vernederd moest worden. O, die geweldige ark
van Noach! Hij bleek niet zeewaardig te zijn toen ik hem
in de wastobbe zette en de dieren opeen geperst
op het dak stonden, en hun poten moesten goed naar
beneden geschud worden voor ze naar binnen konden
en dan tuimelden ze tien tegen één zelfs de deur weer uit,
die niet goed dicht zat met een klink van ijzerdraad,
maar wat was daar nu tegen? Moet je die edele vlieg zien,
iets van twee keer zo klein als de olifant,
en het lieveheersbeestje en de vlinder,
allemaal kunstwerkjes! Moet je de gans zien,
die zo wankel op zijn te kleine poten stond
dat hij meestal voorover tuimelde en de hele opstelling
van die dieren verstoorde. Moet je Noach en zijn familie
zien als malle pijpenstoppertjes, en hoe het luipaard
braaf zijn best deed om kleine vingertjes te warmen
en hoe er van de staarten van de grotere dieren
langzamerhand niets anders meer over bleef
dan uitgerafelde stukjes touw! Sst, weer een bos
en iemand boven in een boom! Nee, niet Robin Hood
of Valentijn of de Gele Dwerg (ik heb hem en alle
wonderbaarlijke figuren van Moeder Bunch overgeslagen)
maar een koning uit het oosten, met een schitterend

slagzwaard en een tulband. Bij Allah, twee koningen uit het oosten, want ik zie er nog één over zijn schouder kijken! Beneden op het gras aan de voet van de boom ligt een pikzwarte reus in zijn volle lengte te slapen met zijn hoofd op de schoot van een dame. Ik zie nu de vier sleutels aan zijn riem. De dame geeft de twee koningen in de boom een teken en die klimmen zachtjes naar beneden. Het is het begin van de sprookjes van Duizend-en-een-nacht. En nu worden alle gewone dingen voor mij ongewoon en betoverd. Alle lampen zijn wonderlampen, elke ring is een talisman, gewone bloempotten zitten vol schatten, met een laagje aarde erover gestrooid, bomen dienen alleen als schuilplaats voor Ali Baba, biefstukken gooi je naar beneden in het Dal van de Diamanten opdat de edelstenen eraan vastkleven en door adelaars naar hun nest gedragen worden, waar de handelaren ze met luid geschreeuw van verjagen. Taarten worden volgens het recept van de zoon van de Vizier van Bussorah gebakken, die banketbakker werd nadat hij in zijn onderbroek was neergezet bij de poort van Damascus. Schoenlappers zijn allemaal Moestafa's en vinden het gewoon gevierendeelde mensen weer aan elkaar te naaien naar wie ze geblinddoekt geleid worden. Iedere ijzeren ring in een steen geeft de toegang aan tot een grot die alleen nog wacht op de tovenaars en het vuurtje en de zwarte kunst, die een aardbeving zullen veroorzaken. Alle geïmporteerde dadels komen van dezelfde boom als de onzalige dadel waarvan de bolster het voorwerp was waarmee de handelaar het oog van de onzichtbare zoon van de geest eruit sloeg.